

UDVIKLINGSSTRATEGI
FOR
LAG LANGELAND, LÆSØ,
SAMSØ OG ÆRØ
2023-2027

Finansieret af
Den Europæiske Union

FORORD

Samsø er lig kartofler og vedvarende energi, Læsø jomfruhummer og sydesalt, Ærø er maritim arv og pittoreske brostensbelagte gader, og Langeland er hatbakker og stendysser.

Flosklerne står i kø når det gælder de fire turistvenlige øer som udgør LAG LLSÆ, og en del af de idylliske billeder er også sande, men virkeligheden er langt større end turistpostkort. Det ved vi, os der bor og lever på øerne hver dag året rundt.

Dét der får øerne til at leve og ånde, og som får folk til at ville bosætte sig og leve et liv på øerne, og som i sidste ende også er det turisterne kommer efter, er et vitalt helårsliv med forretninger, iværksættere, muligheder for et rigt fritidsliv, indbyggere i alle aldre, kunst og kultur. Kort sagt: Liv. Og det er gode rammebetingelser for at leve det gode liv. Bæredygtighed og grøn udvikling spiller her en fremtrædende rolle.

Det er ikke svært at tage billederne til postkortene, den krævende bevægelse er lang og vedvarende. Den handler om at skabe gode og attraktive betingelser for at både erhvervsliv, fritidsliv og menneskeliv kan spire og gro, og om hele tiden at gøde og udvikle de gode betingelser. Og det handler om at sikre at der er virkelighed bag ordene, så branding og markedsføring ikke klinger hult.

Med LAG-midlerne vil vi styrke og udvikle de potentialer vi ser, og som vi mener kan styrke vores øers kvaliteter som mere end bare postkortdestinationer, nemlig som attraktive, levende, og driftige helårs beboede øer, med en bæredygtig profil. Sprællevende, grønne øer kort sagt.

I denne udviklingsstrategi vil vi, på baggrund af en grundig analyse, pege på vores øers styrker, svagheder, muligheder og trusler i en SWOT-analyse, og derefter udpege de områder vi vil give støtte indenfor.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	2
Generelle oplysninger om den lokale aktionsgruppe	4
a: redegørelse for processen for udarbejdelse af strategi	4
A1: Lokalsamfundets involvering.....	5
A2: Lokal godkendelsesprocedure.....	5
B: Beskrivelse af den lokale aktionsgruppe	6
B1: Formålet med aktionsgruppens virke.....	6
B2: Aktionsgruppens netværk og samarbejdskapacitet	6
B3: Aktionsgruppens ressourcer og kompetencer	7
B4: Aktionsgruppens vurdering af områdets potentielle ansøgere og aktører	9
C: Beskrivelse / analyse af området	10
Infrastruktur	10
Natur.....	10
Særlige miljø- eller klimamæssige forhold	11
Erhvervsstruktur	11
Hvem Bor Her	12
Kulturelle forhold	16
Vedvarende energi og Grøn omstilling.....	17
Særligt stedbundne ressourcer	17
Vurdering (kort) af områdets problemer, behov og særlige kendetegn	18
D: SWOT analyse og vurdering af lokale udfordringer og potentialer	19
D1: SWOT analyse	19
D2: Udfordringer og udviklingsbehov i området	20
E: Udviklingsstrategiens Vision	21
E1: Vision for aktionsgruppens virke i programperioden	21
F: Udviklingsstrategiens indsatsområder og mål	21
F1: Aktionsgruppens indsatsområder.....	21
F2: Mål.....	21
F3: Bæredygtig udvikling og Grøn omstilling.....	22
F4: Social inklusion	22
F5: Samarbejde.....	22
G: Aktionsgruppens egne prioriteringskriterier	23
H: Målsætninger, Mål for indsatsområder, og Aktiviteter	24
H1: Erhvervsrettede mål og aktiviteter	24
H2: Mål og aktiviteter der forbedrer rammevilkårene for udvikling af landdistrikterne	26

GENERELLE OPLYSNINGER OM DEN LOKALE AKTIONSGRUPPE

1: NAVN:

LAG Langeland, Læsø, Samsø og Ærø (LAG LLSÆ)

2: LAG/FLAG

LAG

3: GEOGRAFISK OMRÅDE

Langeland kommune, Læsø kommune, Samsø kommune og Ærø kommune

4: AKTIONSGRUPPENS ADRESSE

Søtofte 10, 8305 Samsø

5: AKTIONSGRUPPENS CVR NUMMER

43538756

6: AKTIONSGRUPPENS NEMKONTO NR.

5148 0001195702

7: AKTIONSGRUPPENS TELEFONNUMMER

Langeland: 24417211, Læsø: 24983595, Samsø: 61301623, Ærø: 22887640

8: AKTIONSGRUPPENS EMAIL

Langeland: amw@destinationlangeland.dk, Læsø: mpi@laesoe.dk,

Ærø: karlmortenpedersen@gmail.com, Samsø: lagmw@samsoe.dk

9: FORPERSON FOR BESTYRELSEN

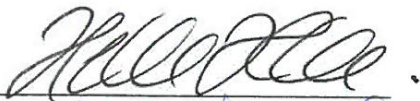
Helle Hansen

Smedegade 25, 8305 Samsø

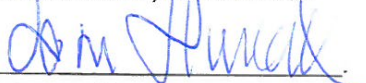
Telefon: 21292207

E-mail: auhh@samsoe.dk

10: UNDERSKRIFT JF. STANDARTVEDTÆGTER

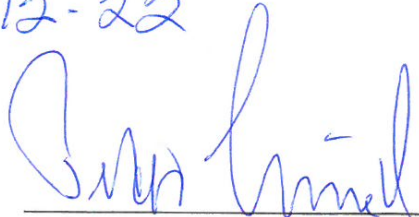

Bestyrelsesformand, Helle Hansen

Bestyrelsesmedlem, Lone Hundevad

15/12-22

Bestyrelsesmedlem, Peter Lund

A: REDEGØRELSE FOR PROCESSEN FOR UDARBEJDELSE AF STRATEGI

A1: LOKALSAMFUNDETS INVOLVERING

Denne udviklingsstrategi er udviklet med mest mulig inddragelse og medbestemmelse fra lokalsamfundene helt fra starten. Da vi geografisk er spredt over et stort område, og der er mange timers rejsetid fra Læsø i nord til Langeland i syd, har vi måttet tage andre midler i brug end det samlede fysiske møde for at sikre involveringen. Vi har løst det således: I juni måned indkaldtes der på hver ø til informationsmøde om opstarten af den nye LAG:

Den 18. maj 2022 på Langeland, den 18. maj 2022 på Læsø, den 23. maj 2022 på Samsø, den 18. maj 2022 på Ærø.

Her blev der orienteret om arbejdet med LAG, om opstart af den nye LAG, og om arbejdet med udviklingsstrategien, og alle de deltagende blev inviteret til at deltage i dette arbejde. Der blev oprettet en liste over alle fremmødte og interesserede med navn, ø, gruppe, og mailadresser. Efterfølgende er flere kommet på listen, efterhånden som interesserede har meldt sig.

Den 15. september 2022 afholdtes stiftende generalforsamling og efterfølgende konstituerende bestyrelsesmøde. Her blev alle fremmødte igen inviteret til at deltage i arbejdet med udviklingsstrategien. Efter bestyrelsesmødet blev der åbnet for et fælles google-dokument hvori alle med linket kunne skrive med. Linket blev efter bestyrelsesmødet sendt ud til alle dem på 'interesselisten', samt alle fremmødte ved generalforsamlingen. I google-arket har vi fælles skrevet SWOT, indsatsområder og fri skrivning om udviklingsstrategien.

Derefter blev der afholdt lokale udviklingsstrategimøder på de fire øer, hvor bestyrelsen og de interesserede mødte op og lavede fælles strategiarbejde:

Den 21. september 2022 på Læsø, den 26. september 2022 på Ærø, den 28. september 2022 på Langeland, og den 28. september 2022 på Samsø.

Googlearket var åbent for skrivning fra den 15. september 2022 – den 5. oktober 2022.

A2: LOKAL GODKENDELSESPROCEDURE

Udkast til udviklingsstrategi blev sendt ud til bestyrelsen den 19. oktober 2022 til kommentarer, rettelser og tilføjelser, og den endelige udviklingsstrategi lå klar ultimo oktober.

Den 3. november 2022 blev udviklingsstrategien sendt ud i høring hos de fire kommuner og de tre regioner.

Den 23. november 2022 blev udviklingsstrategien sendt ud i høring hos alle medlemmer af LAG LLSÆ.

Den 7. december 2022 blev udviklingsstrategien vedtaget ved stemmeafgivelse fra medlemmerne.

B: BESKRIVELSE AF DEN LOKALE AKTIONSGRUPPE

B1: FORMÅLET MED AKTIONSGRUPPENS VIRKE

LAG LLSÆ's formål er at støtte op, både økonomisk og ressourcemæssigt, om gode projekter der bidrager til udviklingen af vores fire øer til levende og robuste helårssamfund med arbejdspladser og gode rammebetingelser for at leve et godt liv. Endvidere til projekter der fremmer den bæredygtige udvikling.

LAG LLSÆ skal være mere end bare et uddelingskontor: Udover LAG-støtten, som bliver uddelt tre gange årligt, skal LAG også være det sted hvor projekter kan hente ekstra viden og støtte og eventuelt blive hjulpet til netværk. Projekter på øerne har, qua øernes størrelse, oftest et ret godt kendskab til den lokale erfaring på området, og det mulige lokale netværk. Men det kan blive bedre: På lokalt plan kan vi i LAG LLSÆ gøre mere for at informere om projekterne på hjemmeside og evt. ved arrangementer, så alle i LAG LLSÆ har mulighed for at blive inspireret og få information om de støttede projekter.

Mellem øerne, og på nationalt og europæisk plan, kan LAG LLSÆ også spille en rolle. Koordinatorerne bliver her den vigtigste brik, idet de både har adgang til Promis og europæiske netværk (European Network for Rural Development f.eks.), og dermed til tusindvis af projekter, og derudover sidder inde med viden om tidligere lokale projekters erfaringer og finansieringsmuligheder. Koordinatorerne kan dermed hjælpe nye projekter ekstra godt på vej ved at kende til potentielle netværk for projektet, både lokalt i LAG LLSÆ, på landsplan, og på europæisk plan, og dermed kunne hjælpe projektet til dyrebar viden om andres erfaringer indenfor samme område. Det er en del af koordinators job løbende at holde sig opdateret på området, både nationalt og på EU-plan, og dermed kunne hjælpe lokale projekter bedst muligt. Koordinator er også ofte bindeleddet mellem bestyrelsen og de enkelte projekter, og vil dermed, udover at formidle viden om projektet til bestyrelsen i forbindelse med støtten, også kunne skabe faglige forbindelser mellem projekt og bestyrelse hvis muligt.

I det hele taget er netværk kodeordet for LAG LLSÆ's virke: Vi er små øer, og kan blive meget isolerede i tanke og handling hvis ikke vi rækker ud over os selv og egen ø. LAG LLSÆ's rolle bliver at agere mellemed og springbræt for kontakten ud, så små lokale projekter får muligheden for at støtte sig til andres erfaringer og viden.

B2: AKTIONSGRUPPENS NETVÆRK OG SAMARBEJDSKAPACITET

Med 23 bestyrelsesmedlemmer fordelt på fire øer og tre regioner, samt fire koordinatore fordelt på fire øer, er LAG LLSÆ's muligheder for en bred berøringsflade og kontaktflade stor. Vi sørger for at bestyrelsen er bredt repræsenteret hvad angår gruppering, og vi tilstræber at den er bredt repræsenteret hvad angår køn og alder. Øernes størrelse taget i betragtning, så udgør 27 engagerede personer en rimelig størrelse i forhold til at holde sig orienteret om hvad der sker på øerne, hvad der er behov for at skulle ske, og hvad LAG LLSÆ vil kunne bidrage med.

De små øsamfunds særkende er, at der ikke er langt fra syd til nord, hverken netværksmæssigt eller videnskabsmæssigt. Bestyrelse og koordinatore er derfor til enhver tid ret godt orienteret om hvad der

rører sig på øerne. I den nye periode kunne noget af denne viden med fordel omsættes i opsøgende arbejde. Det vil sige at koordinatorene og bestyrelsesmedlemmer i højere grad skal opsøge sektorer og interessegrupper som kunne gøre nytte af LAG-midler, og som peger i en retning, der udviklingsmæssigt er behov for.

Som beskrevet i ovenstående kapitel er det netværk ud af øerne LAG LLSÆ især kan bidrage med. I den forrige LAG-periode har LAG LLSÆ ikke været gode til formaliserede netværksprojekter, men i den nye periode vil det være en mulighed, vi er meget opmærksomme på: At LAG LLSÆ vil kunne stå som projektholder for netværksprojekter der rækker ud af øerne, måske endda ud af Danmark. Men vi holder i vores strategi og vores fremtidige arbejde grundlæggende fast i øernes særkende og styrke: At netværk og vidensdeling opstår let og flyder let på øerne, og vores rolle som LAG primært er at støtte op om det der er, og det der opstår.

B3: AKTIONSGRUPPENS RESSOURCER OG KOMPETENCER

Bestyrelsesmøder: Bestyrelsesmøderne afholdes fysisk på hver ø og fælles for øerne på Teams. Det vil sige at bestyrelsesmedlemmerne fra hver enkelt ø samles fysisk, og at møderne samtidig afholdes som videokonference. Der vil blive afholdt bestyrelsesmøder i forbindelse med hver ansøgningsrunde, i forbindelse med generalforsamlingen, og eventuelt derudover efter behov. Det vil sige i alt 3-6 møder årligt. Møderne planlægges i starten af året, og dagsorden udsendes inden mødet. Underskrevet referat udsendes efter mødet. En gang om året samles bestyrelsen til et fælles fysisk bestyrelsesmøde på en af øerne. Suppleanterne kan deltage i bestyrelsesmøderne. Suppleanterne har stemmeret hvis der er frafald af bestyrelsesmedlemmer.

Proces for valg af koordinator: Da koordinatorens fysiske tilstedeværelse på øerne, og koordinatorens lokalkendskab vægtes meget højt, ansættes fire koordinatore på deltid, én på hver ø. Koordinatorerne ansættes på lige vilkår og på funktionærlignende vilkår. Stillingerne slås op i de lokale aviser, på facebook og på foreningens hjemmeside. Der afholdes ansættelsessamtaler lokalt på hver ø. I ansættelsesudvalgene sidder mindst to lokale bestyrelsesmedlemmer. Derudover en gennemgående person. Der lægges vægt på at koordinatorene har den rette uddannelsesmæssige og erfaringsmæssige baggrund for at kunne varetage stillingen. De fire koordinatore vil efter ansættelse fordele hovedansvarsområder mellem sig, fordelingen kan være:

- 1) Hjemmeside/facebook/web, pressemeddelelser og evt. tryksager
- 2) Dagsordner/indkaldelse/referater af bestyrelsesmøder og generalforsamling
- 3) Koordinering af løbende oversigt over forbrugte og tilbageværende projektmidler med Bolig- og Planstyrelsen, udarbejdelse af årsrapport samt opfølgning på udviklingsstrategi
- 4) Driftsregnskab og driftsbudget

Derudover varetager koordinatorene hver især alle funktioner ude på hver ø.

Procedure for administration af drifts- og projektmidler: Der bruges ekstern bogholder til bogføring, løn og betaling af fakturaer. På den måde sikres professionel og ensartet bogføring og lønudbetaling. Alle fakturaer godkendes og underskrives af formand og kasserer inden betaling.

En af de fire koordinatore er tovholder på regnskab, og en anden af de fire koordinatore er tovholder for projektmidler. På den måde sikres det at der er en hovedansvarlig koordinator som til enhver tid har styr på udgifter og indtægter.

Hvert år, på et bestyrelsesmøde i foråret, godkendes årsregnskabet af den samlede bestyrelse. Ligeledes godkendes næste års budget af den samlede bestyrelse.

Procedure for sikring af habilitet i bestyrelse/koordinator: Da alle fire øer i deres natur er små lokalsamfund, hvor alle kender alle, kræver det en meget stor grad af omhyggelighed og kontrol vedrørende habilitet. Der vil oftere være inhabile bestyrelsesmedlemmer og/eller koordinator end det er tilfældet i større kommuner. Øerne har dog stor erfaring med denne problemstilling, og der vil i bestyrelsen være et stort fokus på at sikre habiliteten ved alle ansøgningsrunderne. Habilitetsreglerne følger forvaltningslovens og er som følger:

Medlemmer af bestyrelsen er inhabile ved bestyrelsens behandling af ansøgninger om tilskud, når vedkommende har en særlig personlig eller økonomisk interesse i sagens udfald, fx nær tilknytning til ansøgeren, eksempelvis som repræsentant for eller bestyrelsesmedlem i det ansøgende selskab, forening, myndighed, fond eller lignende.

Bestyrelsesmedlemmer, der er inhabile i forhold til en konkret ansøgning, kan også være inhabile i forhold til øvrige ansøgninger i en given ansøgningsrunde, fx hvis bestyrelsen skal behandle flere ansøgninger, der samlet overstiger tilskudsrammen.

Hvis tilskudsrammen er mindre end summen af de samlede ansøgningsbeløb, er den inhabile part som udgangspunkt inhabil i forberedelsen, forhandlingen og afstemningen vedrørende ALLE ansøgninger.

Hvis tilskudsrammen er større end summen af de samlede ansøgningsbeløb, kan den inhabile part godt være til stede under behandlingen af de andre ansøgninger. Den inhabile part kan ikke være til stede under behandlingen af den ansøgning, som vedkommende er inhabil i forhold til. Det vil sige både under behandlingen af ansøgningen i forhold til, om der skal gives tilskud til ansøgningen, men også i forhold til behandlingen af beløbsstørrelsen. Den inhabile part kan dog godt være til stede under behandlingen af de resterende ansøgninger.

Hvis bestyrelsen vil miste sin beslutningsdygtighed, eller det af hensyn til bestyrelsens sammensætning vil være forbundet med væsentlig betænkelighed, hvis den pågældende ikke kan deltage i behandlingen af spørgsmålet, gælder bestemmelserne om inhabilitet i forvaltningslovens § 3 ikke.

Den lokale aktionsgruppes bestyrelse skal som udgangspunkt indkalde eventuelle suppleanter, hvis der er risiko for, at der ikke er nok medlemmer til at kunne opretholde beslutningsdygtigheden.

Hele bestyrelsen kan dog være til stede ved behandlingen af tildeling af midler til et projekt, hvor den pågældende LAG er tilsagnshaver, da der ikke er andre muligheder for at behandle en sådan projektansøgning.

(Driftsvejledning for lokale aktionsgrupper 2014-2020)

Sikring af gennemsigtighed i prioritering af projekter: Scoringen af projekterne vil danne grundlag for prioriteringen. På den måde sikres det at alle projekter vurderes og prioriteres ud fra de samme kriterier, og at eventuelle afslag er begrundet i disse.

Procedure for løbende overvågning og evaluering af udviklingsstrategiens gennemførelse: Det er en del af de fire koordinators job løbende at overvåge hvorvidt LAG LLSÆ følger udviklingsstrategien ved uddelingen af midler. Dette har en af koordinatorene hovedansvaret for sammen med overvågningen af projektmidler. Der følges løbende op på, om vi følger udviklingsstrategien eller om der evt. skal rettes til, enten i prioriteringen af ansøgninger eller i udviklingsstrategiens fordeling og mål.

Hvordan bestyrelsen løbende vil sikre tilstedeværelsen af den nødvendige viden og kompetencer: Da vi er en stor bestyrelse på 23 medlemmer, er der gode chancer for at vi dækker bredt. Skema 6, som udfyldes hvert år efter generalforsamling sikrer, at der som minimum er dækket indenfor de fire grupper: Borgere, erhvervsliv, foreningsliv og offentligt udpegede.

B4: AKTIONSGRUPPENS VURDERING AF OMRÅDETS POTENTIELLE ANSØGERE OG AKTØRER

Erhvervslivet på øerne er præget af mange små virksomheder (under 50 ansatte) og iværksættere, og disse kan ofte have svært ved at låne penge til opstart og udvikling, især med postnummer på en ø. Vi forventer altså at netop denne gruppe vil være blandt ansøgerne, og at denne gruppe vil have særlig stor nytte af LAG-midlerne. Vi ved af erfaring fra sidste periode, at denne gruppe ofte kommer med seriøse, gennearbejdede projekter og en god forretningsplan.

Alle fire øer er præget af mange ildsjæle: Vil man have noget til at ske, så må man selv smøge ærmerne op. Vi forventer derfor også, at der vil være en del ansøgere fra dette segment. Altså foreninger og ildsjæle med projekter som vil udvikle fritidslivet og rammevilkårene på øerne.

C: BESKRIVELSE / ANALYSE AF OMRÅDET

INFRASTRUKTUR

LAG LLSÆ omfatter de fire øer Langeland, Læsø, Samsø og Ærø. Langeland er brofast med Fyn, men har også færgeforbindelser til Ærø og Lolland. Læsø har én færge, som sejler til Frederikshavn. Samsø har tre færger, én forbindelse til Kalundborg, én til Hou, og en fodfærge til Århus. Og Ærø har fire færgeforbindelser, én til Svendborg, én til Rudkøbing, én til Fynshav, og én til Fåborg. De tre øer som kun har færger har altså dels en betalingsring og dels en tidskrævende transport liggende omkring sig, mens Langeland er lettere tilgængelig.

Ingen af de fire øer har et eneste trafiklys, og det er meget sigende om den trafikale infrastruktur på øerne: Små veje og en lille mængde biler.

Der er gratis buskørsel på Læsø og Ærø med fast køreplan. På Samsø er det også gratis at tage bussen på skoledage på bestemte tidspunkter, men meget busdrift køres som telebus der skal bestilles og koster 30 kr. På Langeland koster bussen almindelig takst og kører efter køreplan.

Der er folkeskoler på alle fire øer, men efter 10. klasse (9. klasse på Læsø) skal de unge udenøs for at tage enten en erhvervsuddannelse eller gymnasiet. Både Samsø, Langeland og Ærø har efterskoler, hvor 9. og 10. klasses elever fra hele landet kommer og tager et år. På Samsø findes en yoga-uddannelse og på Ærø findes både navigationskole, HF og VUC, samt en kunsthøjskole, men ellers er der ikke nogen muligheder for videre uddannelse på nogen af øerne.

Samsø har sundheds- og akuthus med 9 sengepladser og mulighed for både medicinsk og kirurgisk behandling på stedet. Det er en afdeling under Århus Universitetshospital, og mere behandlingskrævende akutte patienter sendes med helikopter til Århus. Ærø har landets mindste sygehus med 12 sengepladser, også med mulighed for medicinske og kirurgiske behandlinger. Sygehuset er en afdeling under Odense Universitetshospital, og også her sendes sværere akutte tilfælde med helikopter. På både Samsø og Ærø kan man også føde på dertil indrettede fødestuer. På Læsø er der lægeklinik, og akut behandlingskrævende patienter sendes med helikopter. De fleste på Læsø føder hjemme, og der er jordemoder på øen. Også på Langeland er der lægehus, og hospital i køreafstand i Svendborg. Fødende er tilknyttet fødeafdelingen i Odense. Langeland har en af de længste responstider på ambulance i Region Syd.

Læsø, Ærø og Samsø er 100% dækket med højhastigheds fiberbredbånd. På Langeland er der endnu ikke fuld dækning.

NATUR

Det er, i sagens natur, kendetegnende for øerne at de har en relativ lang kyststrækning, og at man aldrig er langt fra vandet. Strandende på øerne ligger ofte uberørt hen, og udgør en enorm ressource til rekreative naturoplevelser og aktivt strandliv om sommeren. Og selvom der ikke er mange fisk tilbage i de indre danske farvande, er lystfiskeri dog stadig en populær aktivitet på øerne.

Det opdyrkede landbrugsareal på Ærø, Samsø og Langeland er over landsgennemsnittet. Hvor landsgennemsnittet ligger på 59,9% opdyrket areal, er det på de tre øer henholdsvis 69,7%, 67,4% og 69,8%. På Læsø er det dog langt under landsgennemsnittet, her er kun 21,4% landbrugsareal (kilde: Danmarks Statistik, 2018-tal).

Både Samsø og Læsø har relativt store fredede områder med hede, skov eller strandeng, som også udgør en stor ressource i forhold til naturoplevelser. Hvor der på landsgennemsnit er fredet ca. 5% af arealet, så er det på Læsø og Samsø henholdsvis 25% og 20% (kilde: Fredningsnaevn.dk, Samsø kommune og Læsø Kommune).

SÆRLIGE MILJØ- ELLER KLIMAMÆSSIGE FORHOLD

De fire øer har både fordelene og ulemperne af at være øer: Fordelen er det lidt mildere klima og flere solskinstimer, der giver mulighed for tidlige afgrøder og flere solskinstimer.

(kilde: DMI)

En af ulemperne er begrænset mængde af drikkevand. En anden ulempe kan vise sig, måske allerede i nær fremtid, med stigende vandstande i havene, som vil gøre øerne yderst sårbare, og kræve en stor indsats for at sikre øerne som bosteder.

ERHVERVSSTRUKTUR

Erhvervsstrukturen på øerne er præget af forholdsvis mange mikrovirksomheder og få eller ingen store virksomheder. Service- og turismeerhvervet spiller en stor rolle på øerne, og er meget sæsonbetonet, ligesom landbruget spiller en stor rolle på Langeland, Samsø og Ærø, og ligeledes er sæsonbetonet.

Selvom antallet af små mikrovirksomheder (under 10 ansatte) på øerne udgør ca. den samme procentuelle andel af alle virksomhederne som på landsplan (91-93% af alle virksomheder), så spiller de på øerne en langt større rolle hvad angår omsætning og beskæftigelse:

Andel omsætning i mikrovirksomheder:

Langeland: 49%

Læsø: 49%

Samsø: 70%

Ærø: 70%

Hele landet: 21%

Andel fuldtidsansatte i mikrovirksomheder:

Langeland: 25%

Læsø: 39%

Samsø: 36%

Ærø: 33%

Hele landet: 14%

(kilde: Dansk Industri)

Øerne er ret afhængige af at have arbejdspladserne på øerne. Færgerne på de tre af øerne lægger en dæmper på pendlerlysten og muligheden for at pendle, og på Langeland er infrastrukturen fra Bagenkop til Lohals og frem til Svendborgmotorvejen en stor udfordring for pendlere. Det afspejler følgende tabel over ud og indpendling også. Langeland med sin landevej, og Ærø med sine gode færgeforbindelser, har nogen flere udpendlere end indpendlere, men Samsø og især Læsø har ikke:

Beskæftigede (ultimo november) efter branche (DB07), tid, pendling og område

	Langeland	Ærø	Samsø	Læsø
TOT Erhverv i alt				
2020				
Natbefolkning (bopælskommune)	5 098	2 435	1 639	775
Indpendling	1 043	236	217	111
Udpendling	1 690	360	219	85
Dagbefolkning (arbejdsstedskommune)	4 451	2 311	1 637	801

(kilde: Danmarks Statistik)

Der er dog, med fuld bredbåndsdækning på tre af øerne, opstået en ny mulighed: At være ansat i en virksomhed på fastlandet, og arbejde hjemme fra øen de fleste dage. Denne mulighed gælder især de højtuddannede.

Der er lidt flere arbejdsløse på tre af øerne end i hele landet:

Fuldtidsledige (sæsonkorrigeret) efter sæsonkorrigering og faktiske tal, tid og område

	Hele landet	Langeland	Ærø	Samsø	Læsø
Sæsonkorrigeret i pct. af arbejdsstyrken					
2022M01	2,7	3,6	2,3	3,5	5,2

(kilde: Danmarks Statistik)

HVEM BOR HER

Øernes areal udgør til sammen 616,4 km²,
Langeland størst med 290,7 km²,
dernæst Læsø med 122 km²,
så Samsø med 113,6 km²
og Ærø med 90,10 km².

Der bor i alt 23.826 mennesker, fordelt med:

12.316 på Langeland med en befolkningstæthed på 42,

1769 på Læsø med en befolkningstæthed på 14 (og dermed den tyndest befolkede kommune i Danmark),

3716 på Samsø med en befolkningstæthed på 33 og 6025 på Ærø med en befolkningstæthed på 67. Til sammenligning er befolkningstætheden for hele landet 138. (kilde: Danmarks Statistik, 2022-tal)

Alle fire kommuner har i perioden 2018-2022 haft en lille nedgang i befolkningstallet, dog har både Læsø, Ærø og Samsø oplevet fremgang i befolkningstallet fra 2021-2022:

Folketal 1. januar efter kommune og tid

	2018	2019	2020	2021	2022
Langeland	12 641	12 560	12 491	12 367	12 316
Ærø	6 178	6 058	5 964	5 960	6 025
Samsø	3 720	3 684	3 657	3 682	3 716
Læsø	1 807	1 806	1 786	1 764	1 769

(kilde: Danmarks Statistik)

Ser man på bevægelserne for befolkningsudviklingen i de sidste fem år, er der på alle øerne et fødselsunderskud, det vil sige at der dør flere end der bliver født hvert eneste år. På landsplan er det omvendt. På øerne er det altså tilflyttere og indvandrere som søger for en eventuel befolkningstilvækst. Og på alle fire øer er det indvandringen som i hele perioden er i plus.

Befolkningsbevægelser 2017-2021

Langeland	2017	2018	2019	2020	2021
Levendefødte	76	69	64	66	65
Døde	207	231	207	214	203
Fødselsoverskud	-158	-162	-167	-148	-138
Tilflyttede	748	623	698	701	728
Fraflyttede	625	649	664	749	763
Nettotilflyttede	123	-26	34	-48	-35
Indvandrede	142	171	158	144	160
Udvandrede	67	52	108	75	39
Nettoindvandrede	75	119	50	69	121
Befolkningstilvækst i alt i perioden	40	-69	-83	-127	-52

Læsø	2017	2018	2019	2020	2021
Levendefødte	11	7	8	9	11
Døde	23	21	30	33	37
Fødselsoverskud	-12	-14	-22	-24	-26
Tilflyttede	110	104	106	102	128
Fraflyttede	88	99	105	114	112
Nettotilflyttede	22	5	1	-12	16

Indvandrede	11	15	11	21	18
Udvandrede	6	7	9	6	3
Nettoindvandrede	5	8	2	15	15
Befolkningstilvækst i alt i perioden	15	-1	-19	-21	5

Samsø	2017	2018	2019	2020	2021
Levendefødte	28	27	18	20	27
Døde	68	78	65	62	75
Fødselsoverskud	-40	-51	-47	-42	-48
Tilflyttede	206	230	244	263	324
Fraflyttede	196	218	240	241	254
Nettotilflyttede	10	12	4	22	70
Indvandrede	60	39	47	69	42
Udvandrede	36	33	32	22	26
Nettoindvandrede	24	6	15	47	16
Befolkningstilvækst i alt i perioden	-6	-33	-28	27	38

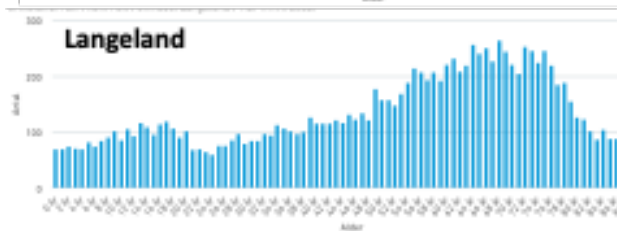
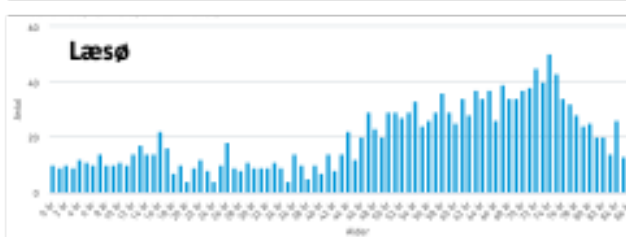
Ærø	2017	2018	2019	2020	2021
Levendefødte	40	22	29	27	28
Døde	102	124	124	106	101
Fødselsoverskud	-62	-102	-95	-79	-73
Tilflyttede	438	352	407	400	457
Fraflyttede	407	400	420	371	398
Nettotilflyttede	31	-48	-13	29	59
Indvandrede	80	72	59	72	115
Udvandrede	45	42	47	28	37
Nettoindvandrede	35	30	12	44	78
Befolkningstilvækst i alt i perioden	4	-120	-96	-6	64

(kilde: Danmarks Statistik)

Demografien på de fire øer ligner hinanden til forveksling, og adskiller sig markant fra landsgennemsnittet: Der er en overvægt af borgere på mellem 50 og 80 år, og en undervægt af unge mellem 15 og 40 år. Og fremskrivningen siger at den ældste gruppe (67+ år) vil vokse de næste 20 år, mens den erhvervsaktive gruppe vil formindskes (kilde: Danmarks Statistik)

Folketal d. 1. januar 2022

Kilde: Danmarks Statistik

(kilde: Danmarks Statistik)

Med hensyn til befolkningens uddannelsesniveau, ligner Langeland og Læsø hinanden: Der er markant flere uden uddannelse end der er på landsplan, og under halvdelen af landsgennemsnittet med en videregående uddannelse. Og Samsø og Ærø ligner hinanden: Her er der også færre med en videregående uddannelse end på landsplan, men ikke helt så en markant forskel. Andelen af befolkningen uden uddannelse er stort set den samme på Ærø og Samsø som den er på landsplan:

Andel af arbejdsstyrken (de 25-64-årige) med videregående uddannelse i 2021:

Langeland: 17,8%

Læsø: 18,9%

Samsø: 27,0%

Ærø: 26,1%

Hele landet: 36,8%

Andel af arbejdsstyrken (de 25-64-årige) uden erhvervsuddannelse i 2021:

Langeland: 25,2%

Læsø: 25,6%

Samsø: 17,9%

Ærø: 16,7%

Hele landet: 16,6%

(kilde: Indenrigs og Boligministeriets kommunale nøgletal)

Kigger man på befolkningens indkomstniveau, ligger dem uden erhvervsuddannelser lidt over landsgennemsnittet i indkomst, mens de længere uddannede ligger markant under (2020-tal). Det skal dog bemærkes at der på Ærø bor en del højtuddannede, f.eks. officerer i handelsflåden, som er ansat under DIS, det vil sige at den skattepligtige indkomst er relativt lav da de ikke betaler skat.:

Personindkomster efter indkomsttype, enhed, tid, uddannelsesniveau og område

	Hele landet	Langeland	Ærø	Samsø	Læsø
2 Indkomst i alt, før skatter mv. (3+7+22+26+29)					
Gennemsnit for alle personer (kr.)					
2020					
10 GRUNDSKOLE	207 334	209 802	198 548	219 649	225 566
20+25 GYMNASIALE UDDANNELSER	254 826	238 767	220 741	304 414	265 257
35 ERHVERVSUDDANNELSER	371 647	337 884	312 387	352 934	327 719
40 KORTE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER	448 293	367 566	395 773	361 623	348 186
50+60 MELLEMLANGE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER INKL. BACHELOR	440 617	370 646	377 380	382 280	348 985
65 LANGE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER	638 248	396 436	408 742	499 514	445 935
Uoplyst	289 264	255 874	218 111	257 947	195 360

(kilde: Danmarks Statistik)

Huspriserne er lave. Hvor landsgennemsnittet i 2. kvartal af 2022 er på 16.977 kr. pr. m², så er det på Langeland 6.763 kr., på Læsø 5.635 kr., på Samsø 11.591 kr. og på Ærø 7.061 kr.

Det skal bemærkes at Samsø har haft en markant stigning i huspriserne de sidste par år, og Langeland og Ærø en mindre stigning.

(kilde: Bolius)

KULTURELLE FORHOLD

I 2020 lå kommunernes udgifter til kultur pr. borger på mellem 1072 kr. og 3082 kr. på landsplan.

På de fire øer var tallene:

Langeland: 1380 kr. pr. indbygger

Læsø: 1699 kr. pr. indbygger

Samsø: 1156 kr. pr. indbygger

Ærø: 2243 kr. pr. indbygger

(kilde: KL: Kend din kommune Kommunaløkonomisk forum 2020)

Alle fire øer har statsanerkendte museer, Ærø har endda to. Det er alle fem kulturhistoriske museer med fokus på den lokale kulturarv. På Langeland trækker Langelandsfortet over 70.000 gæster om året, mens besøgstillene på de tre andre øer er mere beskedne med omkring 20.000 besøgende pr. år. (Kilde: Danmarks Statistik: Liste med besøgstal for statslige og statsanerkendte museer 2021)

Alle øerne har også biblioteker og faciliteter til sportsudøvelse samt tilskud til folkeoplysning og foreningsarbejde. Det påfaldende er, at ingen af øerne har kommunalt støttede kunstneriske kulturinstitutioner eller tilbagevendende kunstprojekter. Det har selvfølgelig med øernes størrelse at gøre, men det efterlader et hul i det kulturelle landskab. Et hul, som på alle øer flittigt forsøges udfyldt med private initiativer og projektbaserede opsætninger og udstillinger.

VEDVARENDE ENERGI OG GRØN OMSTILLING

Tre af de fire øer er kendt for at være mere end selvforsynende med vedvarende energi.

Samsø startede som vedvarende energi-ø allerede i 1997, og byggede et vedvarende energinet op, bestående af fællesskabsejede vindmøller, lokale fjernvarmeværker med halm, sol og flis, og en masse private omlægninger fra oliefyr til pillefyr, halmfyr, og jordvarme. Samsø har energiakademiet, som arbejder med bæredygtige energiløsninger, og som understreger øens vedvarende energi-fokus.

Selvom Samsø dengang vandt titlen som Danmarks vedvarende energi-ø, så har Ærø i dag overhalet Samsø. På Ærø er man også over 100% selvforsynende med energi fra vindmøller, fjernvarmeværkerne er primært drevet af sol, alle offentlige bygninger er CO2-neutrale, og Ærøs nye færge sejler på el. Ærø har Ærø Energy Lab som arbejder med vedvarende energi i kommunalt regi, og som også understreger øens satsning på at være energimæssigt grøn. I 2021 blev Ærø udnævnt til Europas mest energivenlige ø.

På Langeland sørger vindmøller og solcelleanlæg for at dække øens energiforbrug med 170% - der eksporteres altså energi fra øen, og fjernvarmeværkerne fyrer med halm, flis og solenergi. Læsø har som den eneste af øerne ikke en aktiv vedvarende energipolitik, men Læsø har et solcelleanlæg, som producerer mere strøm end der bruges på øen.

Økologi: Mens landsgennemsnittet i 2021 var på 11,7% økologi, så halter de tre mest opdyrkede øer langt bagefter. Langeland havde således 4,6% og Ærø 5,2%, Samsø 7,5% økologisk landbrugsareal, mens Læsø havde hele 13,9% .

(kilde: Statistik over økologiske jordbrugsbedrifter 2021, Landbrugsstyrelsen).

SÆRLIGT STEDBUNDNE RESSOURCER

Et helt særligt kendetegn for øerne er nærheden. Nærheden til medmennesker og til demokratiet. Der er ikke langt op til borgmesteren, og alle kender næsten alle, eller alle kan potentielt komme til at kende alle, hvis de vil.

På de tre ikke-brofaste øer er kriminaliteten meget lav (Læsø 1,5%, Ærø 1,7% og Samsø 2,8%) og også på Langeland er den relativt lav (4,1%) sammenlignet med gennemsnittet på landsplan på 6,6% (kilde: Danmarks Statistik)

Det er altså små, overskuelige og trygge samfund.

VURDERING (KORT) AF OMRÅDETS PROBLEMER, BEHOV OG SÆRLIGE KENDETEGN

LAG LLSÆ har generelt en demografisk udfordring: Der er befolkningstilbagegang og der er en stor overvægt af ældre, som kun bliver større. Vi skal derfor tiltrække borgere i den arbejdsdygtige alder. Der er ikke mange arbejdspladser til de højtuddannede, og dem der er, er dårligere lønnet end i resten af landet. Det er besværligt at pendle på grund af færgerne, og derfor er der ikke mange udpendlere fra nogen af de ikke-brofaste øer. De tre ikke-brofaste øer er dog alle fuldt dækket af gode bredbåndsforbindelser, så muligheden for at arbejde for en virksomhed på fastlandet fra øen er til stede.

Der er lidt flere arbejdsløse på tre af øerne end i resten af landet (dobbelt så mange på Læsø). Dette forklares nok i høj grad ud fra et meget sæsonbetonet arbejdsmarked.

Vi skal altså skabe flere attraktive helårs arbejdspladser!

Betalingsringen, der også er en hæmsko i forhold til udpendling, og som ligger omkring tre af øerne i form af færgerne, betyder at arbejdspladserne skal skabes på øerne.

Dog er der en mulighed i et voksende arbejdsmarked for især de højtuddannede, hvor ansættelsen kan ligge hos en virksomhed på fastlandet, og hvor man sidder hjemme på øen og arbejder mange af ugens dage. Hvis denne mulighed skal udnyttes og vokse, kræver det rammebetingelser så gode, at det får folk til at flytte til øerne.

For at skabe et robust helårs samfund, er det ikke nok med arbejdspladser. Rammerne skal også være i orden, og endda være attraktive hvis man skal tiltrække flere beboere. Rammebetingelserne på øerne byder på meget smuk kystnatur, men denne ressource kan udnyttes langt bedre med flere aktiviteter ved og i havet, og med flere ruter og oplevelser i naturen. Derudover er kunst en mangelvare. Muligheder for et aktivt og meningsfyldt fritidsliv er vigtigt. Og så er de små trygge samfund med meget lidt trafik og meget stor nærhed vores ressource, og den skal markedsføres og styrkes.

Vi kommer ikke udenom den grønne omstilling. Det gælder ikke bare for vores øer, men for hele verden. Men vores øer har, qua deres afgrænsede areal, en unik mulighed for at lave en omstilling der virkelig kan ses og høres. Vi har set det med Samsøs omstilling til vedvarende energi-ø, og vi vil gerne se det i fremtiden med omstilling til bæredygtig turisme og grøn omstilling generelt. Vi halter bagefter med økologien, og indenfor turisme og serviceerhvervene er der stor plads til udvikling. Den grønne profil vil også kunne virke tiltrækkende på potentielle tilflyttere.

D: SWOT ANALYSE OG VURDERING AF LOKALE UDFORDRINGER OG POTENTIALER

D1: SWOT ANALYSE

<p>STYRKER</p> <p>God IT infrastruktur</p> <p>Købestærke turister</p> <p>Stærkt lokalt netværk</p> <p>Samarbejde på tværs</p> <p>Mange ildsjæle</p> <p>Få mennesker</p> <p>Rigt foreningsliv</p> <p>Nære omsorg for hinanden</p> <p>Lav kriminalitet</p> <p>Tryghed</p> <p>Rummelighed</p> <p>Gode naturressourcer</p> <p>Stilhed</p> <p>Mørke (dark spot)</p> <p>Natur store arealer</p> <p>Masser af strand og vand</p> <p>Kysten</p> <p>Havnemiljø/maritimt miljø</p> <p>Lang 'skuldæson'</p>	<p>SVAGHEDER</p> <p>Lavt befolkningstal/kundegrundlag</p> <p>Få ildsjæle</p> <p>Kort højsæson</p> <p>Infrastruktur</p> <p>Dårlig IT-infrastruktur på Langeland</p> <p>For få butikker, især dagligvarer i lokalområder</p> <p>For få afmærkede stier</p> <p>For få muligheder for adgang til toiletter</p> <p>For få muligheder for adgang til vand</p> <p>For få muligheder for adgang til overnatning</p> <p>For få lademuligheder - biler og elcykler</p> <p>Få der formår at formidle aktiviteter/arrangementer</p> <p>Manglende markedsføring</p> <p>Tomme landbrugsbygninger</p> <p>Svært at rekruttere og fastholde offentlig ansatte.</p> <p>Lav gennemsnitsindkomst</p> <p>Lavt uddannelsesniveau</p> <p>Mangel på ressourcer til markedsføring</p> <p>Kommunale og regionale besparelser</p> <p>For lidt information om de andre LAG-projekter</p>
<p>MULIGHEDER</p> <p>Lokale råvarer</p> <p>Økologiske fødevarer</p> <p>Understøtte forarbejdning af økologiske fødevarer</p> <p>Nicheproduktioner</p> <p>Naturoplevelser</p> <p>Dykning</p> <p>Understøtte vandsport Kitesurfing Havkajak</p> <p>Sportsaktiviteter</p> <p>Unikke naturoplevelser</p> <p>Tydligere og bedre markering af vandreruter med oplevelser (f.eks. shelters, ridestier m.v.)</p> <p>Markedsføre mørke (dark spot)</p> <p>Helårsbesøgende</p> <p>Mere åbne foreninger – lettere at få overblik over mulighederne for fastboende.</p>	<p>TRUSLER</p> <p>Mangel på arbejdskraft</p> <p>Mangel på kompetencer</p> <p>Mangel på lejeboliger</p> <p>Manglende helårsbeboelse/ helårsbeboere</p> <p>Manglende fastboende med høje indkomster.</p> <p>Affolkning</p> <p>Vanskeligt at skaffe lån til erhverv og private boliger</p> <p>Dyre færgebilletter</p> <p>Nedgang i fiskebestande</p> <p>Demografi/for få unge mennesker og i den erhvervsaktive alder</p> <p>For lidt biodiversitet og vild natur</p> <p>Landsdækkende tendens til større enheder indenfor erhverv</p> <p>For få jobs</p>

<p>Kunst Kunst og kultur for lokale og turister og markedsføring af den</p> <p>Mere og bedre markedsføring Grøn omstilling/bæredygtighed hele vejen rundt Flere lademuligheder - biler og elcykler Mere biodiversitet Oplevelser hele året rundt for besøgende</p> <p>Trend med at flytte ud fra de store byer til roligere, smukkere og billigere områder, evt. kombineret med remote work Billige huse / husmandssteder med lidt ekstra jord og lidt tomme bygninger Tomme landbrugsbygninger</p> <p>Nye jobs indenfor turisme og erhverv Bedre betingelser for iværksættere i forhold til at starte nyt op: Markedsføring.</p> <p>Bedre formidling af LAG-projekter til inspiration: Bedrer hjemmeside, besøgsdage på projekter, facebookgruppe for projektholdere.</p>	<p>Manglende æstetisk sans i udvikling af offentlige rum - ingen sammenhæng med øens særkende (hav strand hede natur)</p> <p>Meget partipolitisk mudderkast i kommunalpolitik Ofte for mange halvhjertede løsninger på udfordringer Kortsigtet planlægning Svag økonomi i kommunen</p>
--	--

I respekt for den demokratiske proces omkring udviklingsstrategien, og vores øers metode med det åbne google-dokument, så bringes SWOT-analysen her i sin fulde længde.

D2: UDFORDRINGER OG UDVIKLINGSBEHOV I OMRÅDET

Både på baggrund af analysen i afsnit C, og ovenstående SWOT-analyse udført af aktionsgruppens medlemmer og bestyrelse, så er der nogle ting der står helt klart: Hvis vi vil have robuste og levende helårssamfund, har vi brug for flere helårs arbejdspladser og uimodståelige rammevilkår. Vi har brug for at vende en befolkningstilbagegang til fremgang, og vi har brug for flere unge mennesker i den arbejdsdygtige alder.

Da pendling ud og ind af øerne er forbundet med en del besvær, er det vigtigt for os at skabe arbejdspladserne på øerne. Dog er der opstået en mulighed for at arbejde mere hjemmefra, især for de højtuddannede, med corona-erfaringer og bedre it-struktur, og denne mulighed skal vi også udnytte til at tiltrække højtuddannede tilflyttere. Her vil det især være vores rammevilkår der skal tiltrække.

Øernes erhvervsstruktur med mange mikrovirksomheder er unik for øerne, og udgør det største og vigtigste grundlag for indtjening og beskæftigelse i det private arbejdsmarked på øerne. Vi skal støtte, styrke og udvikle mikrovirksomhederne for et robust arbejdsmarked.

Øerne har en ressource i form af at være små, trygge samfund med meget kystnatur og mange turister. Det skal udvikles og udbredes.

Vi har brug for at udvikle vores fire ø-samfund i en retning der får dem til at leve året rundt. Vi skal have attraktive fritidstilbud og oplevelser hele året, og vi skal have helårs arbejdspladser.

Og vi vil gøre det hele det grønt og bæredygtigt¹.

E: UDVIKLINGSSTRATEGIENS VISION

E1: VISION FOR AKTIONSGRUPPENS VIRKE I PROGRAMPERIODEN

Vi vil have sprællevende grønne øer. Vi vil styrke helårssamfund bredt set, herunder skabe nye arbejdspladser og gode rammevilkår, og vi vil støtte en bæredygtig udvikling.

F: UDVIKLINGSSTRATEGIENS INDSATSOMRÅDER OG MÅL

F1: AKTIONSGRUPPENS INDSATSOMRÅDER

Erhvervsudvikling: Styrke erhvervsudviklingen og skabe flere helårs arbejdspladser på de fire øer.

Bæredygtig turisme: Støtte og udvikle bæredygtig kyst- og oplevelsesturisme².

Bosætning: Styrke og synliggøre de fire øers kvaliteter som bosætningsområder.

Grøn omstilling: Støtte den bæredygtige udvikling

F2: MÅL

Erhvervsudvikling: Vi vil videreudvikle det eksisterende erhvervsliv og støtte op om nyt iværksætteri og etablering af nye virksomheder.

- 1) Skabe flere helårs arbejdspladser ved at støtte etableringen nye virksomheder
- 2) Skabe flere helårs arbejdspladser ved at støtte udviklingen af eksisterende virksomheder
- 3) Styrke øernes kendte forretningsområder: Turisme, fødevareproduktion og kreative erhverv
- 4) Styrke og skabe netværk for iværksættere, producenter, forarbejdning, markedsføring m.v., herunder støtte netværk og faciliteter for pendlere der arbejder hjemmefra.

Bæredygtig turisme: Udvikle turismen på øerne i en bæredygtig retning, både hvad gælder miljømæssige, økonomiske og menneskelige ressourcer.

- 1) Mere turisme med naturaktiviteter, samt kunst og kultur

¹ Vores definition af bæredygtig udvikling: En udvikling som opfylder vores nuværende behov, uden at bringe andres eller fremtidige generationers muligheder for at opfylde deres behov i fare, og som beskytter klima, natur, miljø og biodiversitet og underlægges hensynet hertil.

² Begrebet bæredygtig turisme dækker for det meste over tre dimensioner, nemlig en miljømæssig, en social og en økonomisk, og det er også sådan vi bruger det her:

Turismen skal være grøn.

Turismen skal give økonomisk vækst til lokalområdet.

Turismen skal bidrage til det omkringliggende samfund

- 2) Mere turisme bredt ud over hele året
- 3) Minimere ressourceforbrug indenfor turisme
- 4) Bedre jobs i turismebranchen og flere helårs job i turismebranchen

Bosætning og fastholdelse af beboere: Udvikle, styrke og synliggøre rammerne for det gode liv

- 1) Styrke udbuddet af fritidstilbud til alle aldre
- 2) Udvikle mulighederne for at færdes i naturen
- 3) Støtte kultur- og kunsttilbud
- 4) Støtte nye tilflytningstiltag, herunder styrkelse og synliggørelse af de fire øer som attraktive bosætningskommuner.
- 5) Styrke og støtte områdefornyelse og byfornyelse

Grøn omstilling: Styrke den grønne omstilling på øerne og udvikle nye grønne løsninger bredt, herunder:

- 1) Styrke produktion og salg af lokale (økologiske) fødevarer
- 2) Lokale løsninger på globale udfordringer, herunder grøn infrastruktur
- 3) Information og netværk

F3: BÆREDYGTIG UDVIKLING OG GRØN OMSTILLING

I LAG LLSÆ er vi slet ikke i tvivl om at vi skal deltage aktivt i den grønne omstilling. Den er med som et af vores indsatsområder, og alle projekter scores med grøn profil som et scoringskriterie. Det ville stride imod både øernes DNA og hele vores verdenssituation i dag, hvis ikke den bæredygtige udvikling og grønne omstilling skulle fylde meget i denne udviklingsstrategi.

F4: SOCIAL INKLUSION

Der er mange områder hvor vores øer måske står lidt tilbage for større byer, men et af de områder hvor vi ikke gør, er social inklusion. Øerne er netop kendetegnet ved små samfund hvor der er plads til alle, og folk kendes for det de er og gør, og ikke for hvordan de ser ud eller hvilket køn de har.

I LAG LLSÆ mener vi derfor ikke at det er et område vi behøver tage os særligt af. I bestyrelsen er kønnene lige repræsenteret, ligesom flere aldersgrupper er repræsenteret. Vi vil dog være opmærksomme hvis noget skulle ændre sig.

Vi mangler de unge, og dette er vi opmærksomme på. Men øerne mangler, som det fremgik af analysen, en stor gruppe af unge i befolkningen, og derfor er de dels svære at finde, og dels ikke repræsentative for befolkningen.

F5: SAMARBEJDE

Som beskrevet tidligere i denne rapport, vil vi i LAG LLSÆ bestræbe os på at søge viden og knytte bånd ud af øerne, og gerne indgå netværkssamarbejder både mellem øerne, på nationalt plan og på europæisk plan. De større samarbejdsprojekter på nationalt og europæisk plan vil kræve finansiering, så sådanne projekter er potentielt usikre.

Men der er også samarbejdspartnere på øerne og på fastlandet som er lettere tilgængelige, og hvor der umiddelbart kan indledes samarbejder, det kunne bl.a. være:

Regionernes Erhvervshuse. Regionernes afdelinger for Landdistriktsudvikling. Ærø Turist og Erhverv. Læsø Turist og Erhvervsforening. Center for Erhverv, Kultur og Turisme, Langeland. Energiakademiet, Samsø. EnergyLab, Ærø.

Der er som skrevet stort fokus på samarbejde ud af øerne, og både bestyrelse og koordinatører vil i perioden være meget opmærksom på muligheder for samarbejde og netværksskabelse.

G: AKTIONSGRUPPENS EGNE PRIORITERINGSKRITERIER

Grøn profil

Hjælpe spørgsmål: Har projektet en grøn profil?

H: MÅLSÆTNINGER, MÅL FOR INDSATSOMRÅDER, OG AKTIVITETER

H1: ERHVERVSRETTEDE MÅL OG AKTIVITETER

	% af den økonomiske ramme til dette indsatsområde	Målbare mål
Målsætning for udviklingsstrategiens indsatsområde 1: Erhvervsudvikling	40%	
Mål: Flere nye virksomheder Aktivitet: Støtte etableringen og opstartsfasen af nye virksomheder	10%	Antal nye støttede virksomheder i perioden Antal nye / bevarede helårs arbejdspladser
Mål: Udvikle eksisterende virksomheder Aktivitet: Støtte udvikling og udbygning af eksisterende virksomheder, både materiel og immateriel udvikling.	15%	Antal støttede virksomheder i perioden Antal nye / bevarede helårs arbejdspladser
Mål: Styrke og udvikle forretningsområderne turisme og fødevarerproduktion Aktivitet: Støtte til produkt- og konceptudvikling. Støtte til opstart af nye initiativer og virksomheder.	5%	Antal nye/bevarede arbejdspladser Antal udviklede produkter
Mål: Skabe nye netværk Aktivitet: Støtte til samarbejder gennem netværk for iværksættere og eksisterende virksomheder, herunder også tiltag indenfor uddannelse og læring og netværk og faciliteter for pendlere der arbejder hjemmefra.	10%	Antal nye netværk i perioden Antal personer der indgår
Målsætning for udviklingsstrategiens indsatsområde 2: Bæredygtig turisme	20%	
Mål: Mere turisme med naturaktiviteter, kunst og kultur Aktivitet: Støtte turismeaktiviteter i naturen med særligt fokus på kysten og havet, samt turismeaktiviteter der relaterer sig til kunst og kultur.	5%	Antal nye tilbud til turister i naturen
Mål: Mere turisme bredt ud over året	5%	Antal helårs arbejdspladser skabt i perioden

Aktivitet: Støtte turismeaktiviteter der ikke kun opererer i højsæsonen		Antal nye sengepladser og/eller aktiviteter til turister i skulder- og vintersæson
Mål: Minimere ressourceforbrug indenfor turisme Aktivitet: Støtte tiltag og konceptudvikling indenfor turismebranchen der reducerer ressourceforbruget. Støtte til certificeringer	5%	Antal grønne løsninger Antal Certificeringer
Mål: Bedre jobs i turismebranchen Aktivitet: Støtte tiltag i turismebranchen, der sikrer gode helårs jobs	5%	Antal helårs jobs
Målsætning for udviklingsstrategiens indsatsområde 4: Styrke den grønne omstilling på øerne og udvikle nye grønne løsninger bredt	10%	
Mål: Styrke produktion og salg af lokale (økologiske) fødevarer Aktivitet: Støtte forretningskoncepter der producerer, brander eller udvikler lokale produkter	5%	Antal støttede lokale produkter
Mål: Lokale løsninger på globale udfordringer, herunder grøn infrastruktur Aktivitet: Støtte og udvikle den grønne omstilling bredt, ved at støtte initiativer og projekter, der omstiller til, eller udvikler nye grønne løsninger Støtte grøn infrastruktur som ladestandere til biler og cykler.	5%	Antal nye grønne løsninger
Total for alle delmål under erhverv	70%	

H2: MÅL OG AKTIVITETER DER FORBEDRER RAMMEVILKÅRENE FOR UDVIKLING AF LANDDISTRIKTERNE

	% af den økonomiske ramme til dette indsatsområde	Målbare mål
Målsætning for udviklingsstrategiens indsatsområde 3: Bosætning og fastholdelse af beboere: Udvikle, styrke og synliggøre rammerne for det gode liv	25%	
Mål: Styrke udbuddet af fritidstilbud til alle aldre Aktivitet: Tilskud til etablering af nye aktiviteter Støtte til udvikling af fritidstilbud	5%	Antal nye fritidsaktiviteter
Mål: Udvikle mulighederne for at færdes i naturen Aktivitet: Støtte nye aktiviteter i naturen. Støtte etablering af naturfaciliteter Støtte udarbejdelse af materiale om at færdes i naturen	5%	Antal nye naturfaciliteter Antal nye aktiviteter i naturen
Mål: Støtte kultur og kunst Aktivitet: Støtte til kunst- og kultur projekter, både blivende og midlertidige	5%	Antal kunst- og kulturtilbud
Mål: Støtte nye tilflytningstiltag. Styrke og synliggøre de fire øer som attraktive bosætningskommuner Aktivitet: Støtte til nye tilflytningstiltag Støtte markedsføring til tilflyttere	5%	Antal tilflyttere
Mål: Styrke og støtte områdefornyelse og byfornyelse Aktivitet: Støtte udvikling af by- og landsbymiljø	5%	Antal udviklede områder
Målsætning for udviklingsstrategiens indsatsområde 4: Styrke den grønne omstilling på øerne, og udvikle nye grønne løsninger bredt	5%	
Mål: Styrke og støtte Information og netværk Aktivitet: Støtte etableringen af nye netværk og information om grøn omstilling	2%	Antal dannede netværk
Mål: Lokale løsninger på globale udfordringer, herunder grøn infrastruktur Aktivitet: Støtte nye grønne løsninger, herunder ladestanderfaciliteter til cykler og biler.	3%	Antal nye grønne løsninger
Total for alle delmål under rammevilkår	30%	

Det skal bemærkes at målsætningen om Grøn Udviklings mål og aktiviteter er delt mellem erhvervsudvikling og rammeudvikling, da den grønne udvikling skal ske indenfor begge områder.

KILDER

www.samsøekommune.dk

Herunder bl.a.: *Kommuneplan 2021, Planstrategi og lokal agenda 21 – 2019*

www.laesoekommune.dk

Herunder bl.a.: *Landdistriktpolitik, Udviklingsstrategi 2023*

www.aerokommune.dk

Herunder bl.a.: *Udviklingsstrategi 2019-2022,*

www.langelandkommune.dk

Herunder bl.a.: *Planstrategi 2019-2031, Bosætnings- og tiltrækningspolitik 2021-2024, Landdistriktpolitik Langeland-din-min-vores-Ø,*

www.rm.dk

www.regionsyddanmark.dk

www.rn.dk

www.dst.dk

www.Fredningsnaevn.dk

<https://livogland.dk/Media/637908766165610492/170306 - driftsvejledning.pdf>

Kend din Kommune, brug nøgletal i styringen 2022, KL (2022):

<https://www.kl.dk/media/35102/kend-din-kommune-2022-kultur-og-fritid.pdf>

Fernstrøm, A.: *Mikrovirksomheder spiller en stor rolle i Landkommuner, Dansk Industri (2021):*

<https://www.danskindustri.dk/arkiv/analyser/2021/8/mikrovirksomheder-spiller-en-stor-rolle-i-landkommuner/>

<https://www.bolius.dk/se-huspriserne-i-din-kommune-de-sidste-20-aar-20536#map=521732&geo=Samsø>

<https://www.noegletal.dk/noegletal/nctrlman>

Kontur. Kommunale nøgletal for udvikling i Region Syddanmark. Langeland kommune 2021, Region Syd (2021):

<https://fremtidensyddanmark.regionsyddanmark.dk/publikation/kontur-2021-langeland-kommune/>

Kontur. Kommunale nøgletal for udvikling i Region Syddanmark. Ærø kommune 2021, Region Syd (2021):

<https://fremtidensyddanmark.regionsyddanmark.dk/publikation/kontur-2021-aeroe-kommune/>

Erhvervsudvikling: Strategi, styrker og statistik, Erhvervshus Midtjylland, (2021):

<https://www.samsøe.dk/document/928c1677-df88-409e-b975-bf400e203d36>

Frekvens. Business Region Aarhus i tal Samsø Kommune, Business Region Aarhus (2021):

<https://issuu.com/businessregionaarhus/docs/samsø ?fr=sN2RIYTQ3NTMyNzE>

www.energiakademiet.dk

Samsø Klimahandlingsplan 2020, Samsø Kommune 2020:

<https://www.kl.dk/media/27112/samsøe-klimaplan-dk2020.pdf>

National strategi for bæredygtig vækst i dansk turisme, Erhvervsministeriet, (juni 2022):

<https://em.dk/media/14576/national-strategi-for-baeredygtig-vaekst-i-dansk-turisme.pdf>

<https://em.dk/nyhedsarkiv/2022/juni/ny-strategi-skal-goere-dansk-turisme-groen/>

Bæredygtighed i turismeerhvervet, Analyse&Tal, udviklet for Wonderful Copenhagen (marts 2022):

<https://strapi.ogtal.dk/uploads/b0fb392fa930406eaf7c24b421eeca52.pdf>

<https://etisk-handel.dk/begreber/baeredygtig-turisme/>

<https://www.unwto.org/sustainable-development>